

УДК 006.83

О. Р. Сергєєва,
к. н. держ. упр., доцент, доцент кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності, Університет імені Альфреда Нобеля
ORCID ID: 0000-0001-9823-1648

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.20.45

СТАНДАРТИЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ВПЛИВ НА ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ

O. Sergeeva,
PhD in Public Administration, Associate Professor of the Department
of Entrepreneurship, Trade and Exchange Alfred Nobel University

STANDARDIZATION IN UKRAINE: THEORETICAL BASIS AND IMPACT ON PRODUCT QUALITY

У статті розглянуто сутність стандартизації в Україні та її вплив на якість продукції. Проаналізовано різні погляди науковців стосовно визначення сутності поняття "стандартизація". Встановлено, що Стандартизація надає змогу суспільству свідомо керувати своєю економічною та технічною політикою, досягаючи випуску продукції високої якості. Доведено, що мета стандартизації в Україні полягає у забезпеченні безпеки для життя і здоров'я людини, тварин, рослин, а також майна і охорони навколишнього середовища, створення умов для раціонального використання усіх видів національних ресурсів і відповідності об'єктів стандартизації своєму призначенню, сприяння усуненню технічних бар'єрів в торгівлі. Обґрунтовано, що стандартизація виступає підґрунтям для розвитку конкурентоспроможних галузей економіки і розширення ринків збуту продукції країни, водночас надаючи можливість вирішувати стратегічні завдання розвитку економіки задля об'єднання національної транспортної, енергетичної, інформаційної, військової інфраструктури із європейськими, збільшувати ефективність паливно-енергетичного комплексу, спонукати до використання інструментів державно-приватного партнерства, об'єднати системи промислової, екологічної, ядерної і радіаційної безпеки.

The article deals with the essence of standardization in Ukraine and its impact on product quality. Different views of scientists concerning the definition of the concept of "standardization" are analyzed. It is established that Standardization enables society to consciously manage its economic and technical policies, achieving high quality products. In today's world, scientific and technological progress is characterized by the accelerated pace of development of science and technology, their in-depth interaction and ability to produce. The process of expanding cooperation is increasingly developing, and links between the sectors of economy, enterprises and organizations are increasing. The requirements for the quality of raw materials, components, and finished products are increasing at an extremely rapid pace. It is proved that the purpose of standardization in Ukraine is to ensure the safety for life and health of humans, animals, plants, as well as property and environmental protection, to create conditions for the rational use of all types of national resources and the conformity of standardization objects to their purpose, to promote removal of technical barriers to trade. It is substantiated that standardization serves as a basis for the development of competitive industries and expansion of markets for the production of products of the country, while providing the opportunity to solve strategic problems of economic development for the integration of national transport, energy, information, military infrastructure with European ones, increase the efficiency of fuel, energy and energy efficiency. encourage the use of public-private partnership tools, integrate industrial, environmental, nuclear security. Standardization is extremely important for Ukraine as it enables domestic producers to consciously manage their economic and technological policies by producing quality products. Developing in the scientific and technological progress, standardization is a unique area of social activity. Standardization combines scientific, technical, economic, economic, legal, aesthetic as well as political aspects. All work in the field of standardization is performed on the basis of prospective and current standardization plans.

Ключові слова: стандартизація, стандарт, якість, продукція, держава, науково-технічний прогрес.

Key words: standardization, standard, quality, products, state, scientific and technological progress.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У складних кризових умовах господарювання надзвичайної актуальності набуває проблематика забезпечення продовольчої безпеки

країни, актуальним напрямом якої є виробництво продовольчих товарів, котрі повинні чітко відповідати вимогам якості та безпеки. Для задоволення вищенаведених потреб саме стан-

дартизація виступає важливим інструментом управління якістю і безпекою товарів, послуг та виконуваних робіт, які в взаємодії мають на меті впливати на виробничі процеси підприємства, а також виступають важливою умовою його сталого розвитку. За умов науково-технічного прогресу стандартизація виступає дійсно унікальною сферою суспільної діяльності. Стандартизація генерує в собі наукові, технічні, господарські, економічні, юридичні, естетичні та політичні аспекти. В більшості розвинених країнах світу рівень покращення виробництва, підвищення якості продукції та зростання життєвого рівня населення перебувають у тісному взаємозв'язку із широким застосуванням стандартизації.

Отже, об'єктивні закони розвитку техніки та промисловості однозначно направлені на стандартизацію, котра виступає запорукою найкращої якості продукції, котра може досягатися в певних умовах розвитку. Стандартизація надає змогу суспільству свідомо керувати своєю економічною та технічною політикою, досягаючи випуску продукції високої якості. Саме тому питання стандартизації є надзвичайно актуальними та вимагають детальних наукових досліджень.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні та практичні аспекти стандартизації продукції досліджували у своїх наукових працях такі вітчизняні та зарубіжні науковці: Білоцерківський О. Б., Болотніков А.О., Салухіна Н.Г., Язвінська О.М., Студеняк І. П., Ажнюк Ю.М., Чучка І. М., Міотті Х., Романова Т.В., Волошина О.А., Гавриленко О.О. та ін.

Враховуючи велику кількість наукових робіт у галузі стандартизації, існує значна кількість невирішених практичних та теоретичних питань відносно стандартизації продукції.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті виступає дослідження теоретичних аспектів стандартизації в Україні, а також її вплив на якість продукції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В умовах сьогодення науково-технічний прогрес вирізняється прискореним темпом розвитку науки та техніки, поглибленою їх взаємодією і здатністю на виробництво. Розвиток техніки пов'язаний із значним ускладненням обладнання, використанням різних систем машин і приладів, які взаємопов'язані між собою

більш жорстким режимом їх експлуатації, використанням широкої номенклатури речовин а також матеріалів. Дедалі більше розвивається процес поширення кооперації, посилюються зв'язки між галузями народного господарства, підприємствами і організаціями. Надзвичайно швидкими темпами збільшуються вимоги до якості сировини, матеріалів, комплектуючих виробів, а також готової продукції. Першочергової необхідності набувають питання надійності і безпеки продукції суспільного споживання. За таких умов надзвичайної актуальності набувають питання стандартизації продукції.

Становлення України як суверенної правової держави та послідовна інтеграція її у європейське економічне співтовариство потребували проведення цілеспрямованої політики створення державної системи стандартизації, що закладено постановою Кабінету Міністрів України від 25 травня 1992 року № 269 "Про організацію роботи, спрямовану на створення державних систем стандартизації, метрології та сертифікації", яка містила Концепцію державних систем стандартизації, метрології та сертифікації [1].

Згідно з вищенаведеною постановою Кабінету Міністрів України від 25 травня 1992 року № 269 "Про організацію роботи, спрямовану на створення державних систем стандартизації, метрології та сертифікації" концепція державних систем стандартизації, метрології та сертифікації визначала стандартизацію як узгоджену з методами та засобами випробувань і вимірювань нормативно-технічну основу виробництва продукції, її сертифікації, каталогізації та об'єднання їх можливостей у комплексний механізм управління якістю та номенклатурою продукції на основі взаємопов'язаної сукупності організаційно-функціональних елементів у галузі стандартизації, що визначають правила та процедури стандартизації. Документи в галузі стандартизації спрямовані на досягнення впорядкованості в сферах виробництва й обігу продукції, підвищення конкурентоспроможності продукції (робіт, послуг) і реалізацію інших цілей і завдань стандартизації, метрології та сертифікації [1].

Ключові аспекти стандартизації в Україні регулюються Законом України "Про стандартизацію" від 05.06.2014 р. № 1315-VII [2]. Закон узгоджує відносини, пов'язані з діяльністю у сфері стандартизації і застосуванням її результатів, і поширюється на суб'єкти господарювання незалежно від форми власності та

Рис. 1. Ключові завдання стандартизації

видів діяльності, органи державної влади, а також на відповідні громадські організації.

Мета стандартизації в Україні полягає у забезпеченні безпеки для життя і здоров'я людини, тварин, рослин, а також майна і охорони навколишнього середовища, створення умов для раціонального використання усіх видів національних ресурсів і відповідності об'єктів стандартизації своєму призначенню, сприяння усуненню технічних бар'єрів в торгівлі.

В Україні стандартизація має державний характер, а отже, спрямована на забезпечення: єдиної технічної політики; захисту інтересів вітчизняних виробників і споживачів продукції; економії всіх видів ресурсів; відповідності продукції світовому рівню якості та надійності; гармонізації національних нормативних документів зі світовими аналогами; відповідності вимог нормативних документів законодавчим актам; сприяння виходу української продукції на світовий ринок [3, с. 8].

Отже, враховуючи вищенаведене, пропонуємо детально дослідити сутність поняття "стандартизація" з точки зору різних вітчизняних та зарубіжних науковців.

Болотніков А.О. стверджує, що стандартизація — це діяльність, яка ґрунтується на встановленні положень для загального й багаторазового застосування щодо наявних чи можливих завдань з метою досягнення оптимального ступеня впорядкування у певній сфері, результатом якої є підвищення ступеня відповідності продукції, процесів та послуг їх функціональному призначенню, усунення бар'єрів у торгівлі й сприяння науково-технічному співробітництву [4, с. 6].

Салухіна Н.Г. наголошує на тому, що стандартизація виступає одним із найбільш результативних шляхів удосконалення виробничих і торговельних відносин, зниження витрат, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції. Вона встановлює правила, загальні принципи або характеристики різних

видів діяльності чи її результатів (продукції, процесів, робіт, послуг), розробляючи і приймаючи доступні всім нормативно-правові документи [5, с. 8].

Студеняк І.П., Ажнюк Ю.М., Чучка І.М. наголошували на тому, що стандартизація — це важлива ланка в системі управління рівнем якості продукції — від наукових розробок до експлуатації та утилізації виробів: стандартизація поєднує науку, техніку і виробництво; сприяє забезпеченню єдиної технічної політики в різних галузях народного господарства. Стандартизація є організаційно-технічною основою економічного та науково-технічного співробітництва між країнами та ліквідації технічних бар'єрів у міжнародній торгівлі [6, с. 52].

Міотті Х. акцентує увагу на тому, що стандартизація виступає специфічною формою трансферу технологій. Роботи зі стандартизації дають змогу істотно зменшити терміни випуску нової продукції та впровадження нових технологій. Скорочення досягається за рахунок уже розроблених типових (найкращих) практик і технологій, їх своєчасного поширен-

ня та застосування. Цей ефект від застосування "найкращих практик і технологій" стосується технічних рішень, продукції, робіт і послуг [7, с. 8].

Ключові завдання стандартизації представлені на рисунку 1.

Ми вважаємо, що стандартизація виступає підґрунтям для розвитку конкурентоспроможних галузей економіки і розширення ринків збуту продукції країни, при цьому надаючи можливість вирішувати стратегічні завдання розвитку економіки задля об'єднання національної транспортної, енергетичної, інформаційної, військової інфраструктури із європейськими, збільшувати ефективність паливно-енергетичного комплексу, спонукати до використання інструментів державно-приватного партнерства, об'єднати системи промислової, екологічної, ядерної і радіаційної безпеки.

Для вирішення ключових завдань стандартизації необхідно керуватися чітко визначеними принципами, що наведені в таблиці 1.

Пропонуємо розглянути види стандартів в Україні, так у залежності від рівня суб'єкта стандартизації, який приймає чи схвалює стандарти, розрізняють:

— національні стандарти, кодекси усталеної практики та класифікатори, прийняті чи схвалені центральним органом виконавчої влади у сфері стандартизації, видані ним каталоги та реєстри загальнодержавного застосування;

— стандарти, кодекси усталеної практики та технічні умови, прийняті чи схвалені іншими суб'єктами, що займаються стандартизацією.

Стандарти мають відповідати потребам ринку, сприяти розвитку вільної торгівлі, підвищенню конкурентоспроможності та якості вітчизняної продукції а також бути викладеними таким чином, щоб їх неможливо було використовувати з метою введення в оману споживачів продукції, якої стосується стандарт, чи надавати перевагу виробнику продукції або продукції залежно від місця її виготовлення [8, с. 606].

Питання якості продукції, котра надходить на ринок завжди посідали важливе місце, з метою контролю якості продукції було розроблено та впроваджено концепцію забезпечення належної якості товарів і послуг, ключовими аспектами якої стали: формування та нарощування експортного потенціалу шляхом створення на системних скоординованих засадах відповідних економічних, організаційних, науково-технічних, інформаційних та соціальних

Таблиця 1. Основні принципи стандартизації в Україні

Принципи	Сутність
Плановості	Забезпечується шляхом складання перспективних і поточних планів з розробки, розвитку і проведення робіт зі стандартизації
Перспективності	Забезпечуються розробкою і випуском випереджаючих стандартів, в яких запроваджуються підвищені норми та вимоги до об'єктів стандартизації відносно досягнутого рівня
Оптимальності	Передбачає вироблення й прийняття таких норм, правил та вимог, що забезпечують народному господарству оптимальні втрати ресурсів
Динамічності	Передбачає періодичну перевірку стандартів та іншої нормативної документації, внесення до них змін, а також своєчасний перегляд і відміну стандартів
Системності	Забезпечується розробкою нормативних документів на об'єкти стандартизації, що належать до певної галузі та встановлюють взаємо погоджені вимоги до усіх об'єктів на підставі загальної мети
Обов'язковості	Визначає законодавчий характер стандартизації. В Україні стандарти та інша нормативна документація мають обов'язковий характер, їх повинні додержуватись усі підприємства і організації незалежно від форми власності

передумов; створення для поступового зменшення залежності України від імпорту стратегічно важливих видів товарів, технологій та послуг за рахунок раціонального використання і нарощування власного науково-технічного та виробничого потенціалу, швидкого впровадження сучасних технологій, зокрема, імпортованих в основні види економічної діяльності; розробка та впровадження механізмів захисту внутрішнього ринку України від неякісної продукції та послуг, недобросовісної конкуренції і реклами; підготовка та впровадження в Україні нормативно-правових, нормативно-технічних документів у сфері безпечності і якості, вимог, які гармонізовані з визнаними міжнародними стандартами та європейськими правовими і технічними нормами; створення системи зв'язків із товариствами, асоціаціями захисту прав споживачів, товаровиробників, іншими громадськими організаціями щодо проблем безпечності та якості продукції [8, с. 607].

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Підводячи підсумки проведеного дослідження, наголосимо на тому, стандартизація є надзвичайно важливою для України, адже дає змогу вітчизняним товаровиробникам свідомо керувати своєю економічною та технологічною політикою, випускаючи якісну продукцію. Роз-

виваючись в умовах НТП стандартизація виступає унікальною сферою суспільної діяльності. Стандартизація поєднує в собі наукові, технічні, господарські, економічні, юридичні, естетичні, а також політичні аспекти. Всі роботи в галузі стандартизації виконуються на основі перспективних та поточних планів стандартизації. Такі плани дають змогу визначити напрям діяльності всіх організацій країни, котрі займаються питаннями стандартизації. Загальне методичне керування відносно розроблення планів виконують Держспоживстандарт України та Кабінет Міністрів України. Як елемент системи контролю якості сертифікація виступає досить дорогим засобом, але достатньо ефективним для оптимізації виробництва і посилення конкурентних позицій на ринку. Перспективним напрямом подальших наукових досліджень у галузі стандартизації, на нашу думку, є вивчення головних сфер застосування міжнародних стандартів якості продукції.

Література:

1. Про організацію роботи, спрямовану на створення державних систем стандартизації, метрології та сертифікації: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.05.1992 № 269. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/269-92-%D0%BF> (дата звернення: 13.10.2019).
2. Про стандартизацію: Закон України від 05.06.2014 № 1315-VII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1315-18> (дата звернення: 15.10.2019).
3. Білоцерківський О.Б. Основи стандартизації, метрології та управління якістю: текст лекцій для студентів спеціальності 076 "Підприємництво, торгівля та біржова діяльність". Харків: "Точка", 2017. 190 с.
4. Болотніков А.О. Стандартизація та сертифікація товарів і послуг: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: МАУП, 2005. 144 с.
5. Салухіна Н.Г. Язвінська О.М. Стандартизація та сертифікація товарів і послуг: підруч. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 336 с.
6. Студеняк І.П. Ажнюк Ю.М., Чучка І.М. Основи стандартизації та сертифікації товарів і послуг. Опорний конспект. Київ: Кондор, 2007. 152 с.
7. Miotti H. The economic impact of standardization technological change, standards growth in France Marketing and Innovation Department. AFNOR Group June, 2009. 35 p. URL: <https://normalisation.afnor.org/wp-content/uploads/2016/06/Etude-ImpactEcoNorm-GB2009.pdf> (дата звернення: 14.10.2019).
8. Романова Т.В. Волошина О.А., Гавриленко О.О. Стандартизація української продукції при виведенні на європейський ринок. Глобальні та національні проблеми економіки Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2015. №8. С. 603—608.

References:

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (1992), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the organization of work aimed at creating state systems of standardization, metrology and certification"", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/269-92-%D0%BF> (Accessed 13 October 2019).
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine "About standardization", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1315-18> (Accessed 15 October 2019).
3. Bilotserkivs'kyj, O.B. (2017), Osnovy standartyzatsii, metrolohii ta upravlinnia yakistiu [Basics of standardization, metrology and quality management], Tochka, Kharkiv, Ukraine.
4. Bolotnikov, A.O. (2005), Standartyzatsiia ta sertyfikatsiia tovariv i posluh [Standardization and certification of goods and services], MAUP, Kyiv, Ukraine.
5. Salukhina, N.H. and Yazvins'ka, O.M. (2010), Standartyzatsiia ta sertyfikatsiia tovariv i posluh [Standardization and certification of goods and services], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
6. Studeniak, I.P. Azhniuk, Yu.M. and Chuchka, I.M. (2007), Osnovy standartyzatsii ta sertyfikatsii tovariv i posluh [Основи стандартизації та сертифікації товарів і послуг], Kondor, Kyiv, Ukraine.
7. Miotti, H. (2009), Ekonomichnyj vplyv standartyzatsii tekhnolohichnykh zmin, zrostannia standartiv u Frantsii departamentu marketynhu ta innovatsij [The economic impact of standardization technological change, standards growth in France Marketing and Innovation Department], available at: <https://normalisation.afnor.org/wp-content/uploads/2016/06/Etude-ImpactEcoNorm-GB2009.pdf> (Accessed 14 October 2019).
8. Romanova, T.V. Voloshyna, O.A. and Havrylenko, O.O. (2015), "Standardization of Ukrainian products at launch on the European market", Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky Mykolaivs'kyj natsional'nyj universytet imeni V.O. Sukhomlyns'koho, vol. 8, pp. 603—608.

Стаття надійшла до редакції 16.10.2019 р.